

Π. Βεληγκέκας & Κ.Α. Μυλωνάς***

**ΕΠΙΠΕΔΕΤΑΣΗ ΚΛΙΜΑΚΑΣ ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑΣ
ΣΕ ΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ:
ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ**

Η αυτοσυνειδησία αποτελεί προδιάθεση της αυτοκατευθυνόμενης προσοχής και σχετίζεται με το είδος και την οργάνωση των αυτοαντιλήψεων (σχήματα-εαυτού). Με τις έννοιες αυτές σχετίζονται οι επαγγελματικές επιδιώξεις του ατόμου, επομένως η αυτοσυνειδησία αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην ατομική συμβουλευτική διαδικασία. Η μελέτη αυτή εξετάζει την Κλίμακα Αυτοσυνειδησίας SCS των Fenigstein, Scheier, & Buss, A.H. (1975). Η εξέταση αυτή αφορά στις αδυναμίες της κλίμακας, καθώς και στην προκαταρκτική προσαρμογή της για τον ελληνικό πληθυσμό. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 436 φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών. Επαναχορήγηση της κλίμακας, με σκοπό τη διερεύνηση της αξιοπιστίας επαναληπτικών μετρήσεων, έγινε σε 317 από αυτούς τους φοιτητές και φοιτήτριες. Η έρευνα έγινε στους χώρους διδασκαλίας του Πανεπιστημίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαίωσαν την ύπαρξη τριών διαστάσεων αυτοσυνειδησίας (Κοινωνικό Άγχος, Κοινωνική Αυτοσυνειδησία και Ατομική Αυτοσυνειδησία). Οι διαστάσεις αυτές προκύπτουν από 17 ερωτήματα-προτάσεις της αρχικής SCS κλίμακας (23 προτάσεις). Η επιλογή των 17 προτάσεων έγινε μέσω προκαταρκτικής ανάλυσης αξιοπιστίας και δεικτών διαφοροποίησης, η οποία έδειξε ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης των ψυχομετρικών ιδιοτήτων και της διαφοροποιητικής ισχύος της κλίμακας με την προσθήκη και τον ψυχομετρικό έλεγχο νέων προτάσεων.

Λέξεις Κλειδιά:

Αυτοσυνειδησία, Κοινωνικό Άγχος, Κοινωνική Αυτοσυνειδησία, Ατομική Αυτοσυνειδησία, Επαγγελματική Συμβουλευτική, Προκαταρκτική προσαρμογή, Ψυχομετρικός έλεγχος ερωτημάτων, Παράγοντικές δομές.

* Ο Π.Β. είναι Διδάκτωρ Ψυχολογίας και διδάσκει στο Τμήμα Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών ως απεσπασμένος εκπαιδευτικός. *Επικοινωνία*: Βαλαωρίτου 21-23, Γλυφάδα 166 74, Αθήνα. Τηλ. & FAX: (01) 96 35 339.

** Ο Κ.Α.Μ. είναι Διδάκτωρ Ψυχολογίας, Επιστημονικός Συνεργάτης (Π.Δ. 407/80) του Τομέα Ψυχολογίας, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. *Επικοινωνία*: Τομέας Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Ιλίσια 157 84, Πανεπιστημιούπολη, Αθήνα. Τηλ.: (01) 76 42 466 FAX: (01) 72 77 534.

P. Velingkas*, & K.L. Mylonas**

REVISION OF SELF-CONSCIOUSNESS SCALES FOR A SAMPLE OF THE GREEK POPULATION: SELF-CONSCIOUSNESS AND COUNSELLING

Self-consciousness is a general disposition towards self-directed attention and is related to the type and structure of self-perceptions and self-schemas. These concepts are related to the individual's occupational ambitions, thus self-consciousness can be a major part of vocational counselling. This study explores some of the psychometric properties of the Self-Consciousness Scale – SCS (Fenigstein, Scheier, & Buss, A.H., 1975). The research focused on possible scale shortcomings and on its pilot adaptation for the Greek population. The sample consisted of 436 students of the Physical Education Department of the University of Athens. Test-retest administration of the scale was carried out for 317 students out of the initial sample and all research activities took place within the University Campus. The results verified the triple-fold factor structure of the SCS (Social Anxiety, Public Self-Consciousness and, Private Self-Consciousness). These dimensions were computed on the basis of 17 items selected out of the initial pool of 23 items for the original SCS scale. This selection was justified through item analysis performed for the original SCS scale and its reduced version. Item analysis results also showed that the psychometric and discrimination indices of the scale can be improved with the introduction and psychometric testing of novel items.

Keywords:

Self-Consciousness, Social Anxiety, Public Self-Consciousness, Private Self-Consciousness, Vocational Counselling, Pilot psychometric adaptation and testing, Factor structures.

Ο όρος αυτοσυνειδησία (*self-consciousness*) χρησιμοποιείται από τη Γενική Ψυχολογία και τη Χαρακτηριολογία με την έννοια της συναίσθησης της ατομικότητας του προσωπικού εγώ. Η έννοια της αυτοσυνειδησίας «προέρχεται κυρίως από την ψυχοδυναμική θεωρία της ψυχανάλυσης, όπου ο κεντρικός μηχανισμός του εγώ ρυθμίζει την εικόνα του εαυτού και διακρίνει μεταξύ των φαντασιώσεων του εκείνου και της ρεαλιστικής αντίληψης του εξωτερικού κόσμου» (Γεώργας, 1986, Τόμος Β', σ. 17).

Η αρχή της έρευνας στο χώρο της αυτοσυνειδησίας έγινε με βάση τη θεωρία της «αυτοεπίγνωσης» των Duval

& Wicklund (1972). Η αυτοεπίγνωση (*self-awareness*) καθορίζεται ως ικανότητα του ατόμου να καθίσταται αντικείμενο της δικής του προσοχής. Η θεωρία αυτή αναφέρεται αποκλειστικά στην αυτοεπίγνωση ως «μεταβαλλόμενη» (*transient*) κατάσταση, ενώ δεν αναφέρεται στη μέτρηση των ατομικών διαφορών. Το γεγονός αυτό παρακίνησε τους ερευνητές να κατασκευάσουν επιστημονικά εργαλεία για να μετρηθούν οι ατομικές διαφορές. Οι Fenigstein, Scheier και Buss, A.H. (1975) κατόρθωσαν την κλίμακα αυτοσυνειδησίας, προκειμένου να μετρήσουν τις ατομικές διαφορές στην αυτοκατευθυνόμενη προσοχή. Με τη δημιουργία της κλίμακας αυ-

τής, οι ερευνητές τόνισαν τη διάκριση αυτοσυνειδησίας και αυτοεπίγνωσης, επισημαίνοντας ότι η αυτοεπίγνωση αναφέρεται στην κατάσταση της αυτοκατευθυνόμενης προσοχής, ενώ η αυτοσυνειδησία στην προδιάθεση της αυτοκατευθυνόμενης προσοχής.

Αναφορικά με το προσωπικό εγώ, το οποίο αποβαίνει αντικείμενο αυτοπαρατήρησης, η αυτοσυνειδησία, η οποία ανάλογα με το βαθμό της διακρίνεται σε υψηλή ή αντίθετα χαμηλή (Carver & Scheier, 1981), περιέχει τις εξής έννοιες: α) επίγνωση ή αίσθηση του εγώ, β) επίγνωση του ατομικού εγώ που διακρίνεται από το εγώ των άλλων (διαφοροποίηση του εγώ του ατόμου από το εγώ των άλλων), γ) επίγνωση του ατόμου ότι το εγώ του καθίσταται επίκεντρο της προσοχής των άλλων (συναισθηματική αυτοσυνειδησία) και, δ) αυτοσυγκέντρωση-περισυλλογή του ατόμου που αποτελεί την κύρια διαδικασία της επίγνωσης του εγώ (Fenigstein, et al., 1975).

Διαστάσεις της Αυτοσυνειδησίας και Συσχετίσεις τους με άλλες Ψυχολογικές Παραμέτρους

Οι τρεις διαστάσεις της αυτοσυνειδησίας που οι Fenigstein et al. (1975) προτείνουν, είναι η ατομική αυτοσυνειδησία, η κοινωνική αυτοσυνειδησία και το κοινωνικό άγχος. Οι διαστάσεις αυτές επιβεβαιώθηκαν ερευνητικά (Agatstein & Buchanan, 1984· Buss, A.H., 1980· Carver & Scheier, 1985· Cheek & Briggs, 1982· Fenigstein, 1979· Nasby, 1989· Wicklund & Gollwitzer, 1987). Οι διαστάσεις της αυτοσυνειδησίας σχετίζονται με τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του ατόμου. Σε σχετικές

έρευνες διαπιστώθηκε πως το ένα συστατικό ή και τα άλλα δύο συστατικά της αυτοσυνειδησίας σχετίζονται με: α) το γνωστικό και τη συμπεριφορά του ατόμου σε διάφορους τομείς (Turner, 1978), β) την αναμενόμενη από το ίδιο το άτομο επιθετική συμπεριφορά (Scheier, 1976), γ) την αληθοφανή (*veridical*) έκφραση της ατομικής γνώμης για τη δημιουργία κοινωνικών εντυπώσεων (Scheier, 1980), δ) την ατομική πρόβλεψη για τις εντυπώσεις του ακροατηρίου από την ενέργεια του ατόμου (Tobey & Tunnell, 1981) και ε) την αυτοαποκάλυψη (*self-disclosure*) (Reno & Kenny, 1992· Franzoi & Davis, 1985).

Η αυτοσυνειδησία σχετίζεται επίσης με την κοινωνικότητα (Carver & Glass, 1976), την επιθετικότητα (Scheier, Buss, A.H., & Buss, D.M., 1978), την αυτοαπαρακολούθηση (*selfmonitoring*) (Turner, Scheier, Carver, & Ickes, 1978), την εμπάθεια (Davis & Franzoi, 1991), τα συναισθήματα της έντασης και της αμηχανίας από την παρουσία των άλλων (Cheek & Buss, A.H., 1981· Fenigstein, et al., 1975) και το φόβο σχετικά με τις τοποθετήσεις του ατόμου σε μια ομάδα ή την αποφυγή των τοποθετήσεων αυτών (Cheek & Buss, A.H., 1981). Άλλοι ερευνητές έχουν παρατηρήσει ότι η ατομική καθώς και η κοινωνική αυτοσυνειδησία σχετίζονται και με την αυτοεκτίμηση (Turner, et al., 1978), αν και αντιδιαστέλλουν τις δύο αυτές έννοιες (αυτοσυνειδησία και αυτοεκτίμηση) στη βάση της κοινής διασποράς των τιμών, που είναι συνήθως μικρότερη του 10%.

τη βελτίωση αυτή, παρατηρήθηκε πάλι πως δύο από τις προτάσεις δεν αποτελούν τμήμα του γενικού συνόλου. Χρησιμοποιώντας στην ανάλυση 17 προτάσεις, ο δείκτης Cronbach α βελτιώθηκε ακόμη περισσότερο (0,76). Οι 17 αυτές προτάσεις φάνηκε πως αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο και ο δείκτης αξιοπιστίας εσωτερικής συνέ-

πειας θεωρήθηκε ικανοποιητικός.

Στο δεύτερο στάδιο της ανάλυσης επιχειρήθηκαν διερευνητικές αναλύσεις παραγόντων. Προκειμένου να εξευρεθούν οι θεμελιακές παράμετροι, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των κυρίων συνιστωσών (*principal component analysis*), ενώ για την περαιτέρω διευκρίνιση της εσωτερικής δομής

Πίνακας 2. Αποτελέσματα Ανάλυσης Παραγόντων για τις 23 προτάσεις-ερωτήματα της κλίμακας Αυτοσυνειδησίας (SCS)

Προτάσεις	Κοινωνικό άγχος	Κοινωνική αυτοσυνειδησία	Ατομική αυτοσυνειδησία
8	0,74	0,12	-0,03
10	0,70	0,15	0,20
4	0,67	0,14	0,04
16	0,70	0,30	-0,08
23	0,55	0,03	0,00
12	-0,05	-0,16	0,21
14	0,16	0,83	0,04
6	0,22	0,82	0,06
19	0,27	0,78	0,14
2	0,14	0,42	0,19
20	0,16	0,06	0,69
13	-0,07	0,10	0,68
1	-0,09	0,03	0,66
5	-0,02	0,07	0,49
21	-0,07	-0,01	0,19
11	-0,14	-0,17	0,06
22	-0,20	0,05	0,13
17	0,13	0,24	0,04
7	0,05	0,12	0,11
9	0,01	0,01	0,06
3	0,00	-0,05	-0,04
18	-0,02	0,01	0,01
15	0,01	0,06	0,32
Ιδιοτιμές	4,27	2,72	1,43
Ποσοστό διασποράς που αποδίδεται στους παράγοντες	18,57%	11,8%	6,23%
Συνολικό ποσοστό διασποράς των τιμών που αποδίδεται στους τρεις παράγοντες: 36,64%			

των παραγόντων αυτοσυνειδησίας χρησιμοποιήθηκε η ορθόγωνη περιστροφή των αξόνων (*varimax rotation*). Για λόγους συγκρισιμότητας, πραγματοποιήθηκαν δύο αναλύσεις: η πρώτη έγινε για το σύνολο των 23 προτάσεων και η δεύτερη έγινε μετά τις αναλύσεις αξιοπιστίας για τις 17 προτάσεις. Αναφορικά με την ανάλυση παραγόντων των 23 προτάσεων της κλίμακας, το κριτήριο Kaiser-Meyer-Olkin ως προς την καταλληλότητα του δείγματος ήταν 0,81. Κατάλληλος προς ανάλυση ήταν ο πίνακας ενδοσυναφειών των 23 προτάσεων (για το κριτήριο bartlett, $\chi^2=2191,9$,

$df=253$, $p<0,001$). Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα της διερευνητικής αυτής ανάλυσης παραγόντων.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση παραγόντων για τις 23 προτάσεις, οι 10 από αυτές δεν εντάχθηκαν σε κανένα από τους τρεις παράγοντες. Οι 6 από τις 10 αυτές προτάσεις είναι εκείνες που από τις αναλύσεις αξιοπιστίας φάνηκαν ως προβληματικές. Το ποσοστό της αποδιδόμενης διασποράς των τιμών στους τρεις παράγοντες δεν ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητικό (36,64%). Η ανεξαρτησία όμως

Πίνακας 3. Αποτελέσματα Ανάλυσης Παραγόντων για 17 από τις προτάσεις-ερωτήματα της κλίμακας Αυτοσυνειδησίας

Προτάσεις	Κοινωνικό άγχος	Κοινωνική αυτοσυνειδησία	Ατομική αυτοσυνειδησία
8	0,76	0,13	-0,07
10	0,76	0,18	0,08
4	0,72	0,19	-0,07
16	0,65	0,30	-0,07
23	0,52	0,00	0,08
6	0,23	0,83	0,05
14	0,15	0,82	0,05
19	0,27	0,77	0,16
2	0,20	0,48	0,06
1	-0,01	0,00	0,71
20	0,19	0,07	0,65
5	-0,03	0,00	0,61
13	-0,05	0,14	0,61
15	-0,05	0,04	0,48
17	0,13	0,18	0,05
7	0,07	0,10	0,08
18	-0,02	-0,02	0,02
Ιδιοτιμές	4,04	2,14	1,28
Ποσοστό διασποράς που αποδίδεται στους παράγοντες	23,77%	12,58%	7,54%
Συνολικό ποσοστό διασποράς των τιμών που αποδίδεται στους τρεις παράγοντες:	43,90%		